ԱԶԳԱՍԷՐ

ՈՒՍՈՒՄՆ ԱՌՆԷ ԶՄԱՐԴ ԻՄԱՍՏՈՒՆ

ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՑ ԱԶԳԱՑՆ ՅԱՌԱՋԱԴԻՄԵԼ ԵՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆԱՑ ԳԻՏԵԼԵԱՑ

ՀԱՏ. Բ. ԹԻՒ 42. ԿԱԼԿԱԹԱ 1846 ՄԷՅ 30.

ԱՒԵՏԻՔ ԱԶԳԻ ՀԱՅՈՑ

ԿԱԼԿԱԹԱ

Ընթեռլով Մարտի 8-ին թուոյ Արշալոյս Արարատեան աստուստ լինի հանուր Եգիպտի Հայոց զաւակաց Մեծահանդէս մեծի Ամենապատիւ Տեառն Տեառն ՆԵՐՍԷՍԻ Արքեպիսկոպոսութեան Կաթուղիկոսին Ազգիս 'ի Տփղիս՝ այսպէս.

Հանդէս նուիրելոյ 'ի Թիֆլիզ Մեծափառութեան Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց՝ Ներսիսեան Նախախնամութեան Աշտարակեան Աստուածային Հրամանաւ։

Ինչու ամենայն յատուկ Հայք՝ աստքեւեալ զիւրեանցեանս (գեհեանոյն) 'ի սահմանաց Ռուսաց, Օսմանեան տէրութեան, Պարսից եւ Հնդկաստանու լինի ծայրագոյն մեծարանութեան հայեցողաբար՝ ընտրեալն 'ի գահ խնձ որոց ամենայն Էջմիածնի զվեհափառ աւետաբերապրոն Ներսէսաբերէս՝ զ'Եփրեմ՝ ծայրագոյն Պատրիարք եւ Կաթողիկոս ամենայն Հայոց։ Ըստ այս ընտրութեան այնքան մեծամ գառ. ավրգ ամենեցուն՝ մինչեւ մերթ է ասել թէ եւ կամարք սորա ամենայն Էջմիածնի ապաստանեցաւ ասյինչնաց Ներսէսի, որ 'ի շրթունս էր ամենայն ժողովրդեան։ Ընդունեցաւ պարտ էր եւ այսմ այսպէս լինել։ Իսկ ոչ երբեք զարմանալի 'ի մերում աշխարհ զժուարագոյն եւ համբերող ընտրութիւն նորա՝ որք գիտեն զնախանձախնդրութիւն նորա եւ զորս արդիւնաւոր Կաթողիկոսին փորձ հայրական լուսաւոր պարապութեան հասեալ, եւ բազմապատութեան հայեցեալ, եւ վերջինն պայծառ ծառայութեան

ցուցեալս ակրութեան առաւել 'ի մերձին սպասաւորացն մեր. Փարպից · որով 'ի վաղուց ժամանակէ զանուն ծայրագոյն բանաստեղծի և գերակատարութեան Հայկանեաց · զրաւեաց զեա. 'ամէն' որ թանկագին էր սրտի նորա քան զամենայն · զանուանեալն այր բովանդակ ազգի ·

Յառաջնումն խիկ 'նուագի' այն ինչ տարածեցաւ համբաւ քնարութեան Ալիշանի 'ի Հայաստանեայ թերթն, մեք վկայ եղաք անպատում հրճուանաց Հայոց՝ ընակչաց յայս կոյս Կովկասու · զորս համակրելով զանձն չորեքտասան՝ տածուել խնամէր Հայրենեան բարեբարութեանն քան զայլս · և որոյ աղօթաւ խիկ անհին ոսկա վճռամակի պատուհան և զգաստու համբերել զկենդանի առաջին գաւառի աթոռոյն Էջմիածնի ։

Յայնժամ Հայք՝ յայսկոյս Կով-կասու ընտեղոյք՝ անհամբեր հոգւով խանդակաթ մայրին հօր իւրեանց հա-գեալ, յորմէ անջատեալ էին 'ի 1828 ամէ ։ Զի 'ի 'նոսա այլ ցանկալեացն, բայց 'ի յամենահնայոյ մի բանին որդ-'նուեթեան նորա · այլ Ս երկին Տէրու-չութեան կամ եղե յանեղուցանել զայս որ խնդ ութեան ։ Սրբազնասուրբ Կա-թողիկոսն 'ի կեան 1843 ամի յուղի ան-կաւ 'ի Ս · Պետերբուրգ առ 'ի տեսանել անձին ընդունել յՕգոստափառ Կայ-սերէ զհրամանագիրս Հայաստանեայց աստիճանի , և անդ Վ եհանգանն Օ-րուլթեան պատրաստեալ էր 'նմա զըն-դունելութիւն և զծանր հիւանդու-թիւն ։ Սորա ժամանակ եան յենալ ե-կի արտմութեամբ , մնալն առ ըր յայն 'ի չորրոր Կատածոյ ոչ եթող 'նորա անձնատուր լինել յուսահատութեան ։ Հրամանաւորեան այժմ զուարթացեալ ե-րանելին յայսմ ժամու յեկին նախ Հոյն ․ և Նազարեթայն՝ անապատ ձայ-

'նի աղաչանաց 'նորա , պաղձանս 'նորա զանելեցեալն հայր , աղաքինելով բա-րանչերալսեա զհիւանդութիւն 'նորա ։ Իւրց անօգուտ զարձ 'նորա 'ի կատա-րեալ առողջութիւն , մխարհաս ձը-մեռն , և մերձաւոր ըստ երկար ժամն նորա 'ի Ն․ էաւարաքի՝ ուր գործք ե-կեղեցականք սպասաւորին , զի նա ան-ձամբ անձին զաշխատ , յարդարեցուցին առ մեզ զգալուստ 'նորա ։ Յանձնեցաւ այսր ժամանակի , զորս կարուսան մա-զավարկը խունկ սկսեաթ փախստացբ ան-սուութեան Հայրապետեան իւրեանց՝ ան-դաձնալի համարէին , Ներսէս Վ եհա-փառութիւն թէպէտ հեղահամբոյր հոգւով բայց արդարաթաեն, թեոք հաս-տատին 'ի գլուխ տանէր զմեծամեծ գործս , զորս 'ի կատար անէին զործ էր խոհական անձին 'նորա միայնոյ՝ բազ-մապահանջ ախտածութեան ժողովրդեան բնաւ 'նորա ։ Մեք կամիմք յիշել աստ վերստին զմխաւորութիւն Աստ-ուածպաշտոյս մեր. Պատրիարքական աթոռոյ Էջմիածնի , Օրհնաբանութիւն ընդհանրականութեան թող մնասցեն նո-մա յետագայքս , որոց առաջի բացցին ամենայն հանդամանք այսպիսի մեծա-մասնակ գործոց , և գրեսցեն զանուն Ներսէսի 'ի թիւս մեծաց հայրապետաց Հայոց ։

Սեպտ 'ի 10 ամսեան Պետերբուրգի ընկալեալ եղև առ առաջին ծանօթու-թիւն՝ թէ 'ի 8 հորդակեալ այնր աւուր օրհնեալն Ներսէս Վ եհափառութեան 'ի Սաստմասարոլ · մխալուրք չդնելով թէ քանի ժամանակս մնալոց է 'նա անդ · և կարծելով թէ գուցէ բարեհամբաւ-եալ չորրորդ ըմբռնել և 'ի Ս նդկոփ · զայսը-անեան 'նորա 'ի Սիմֆէրէփոլ ըսին ունելին ոչ յառաջ քան զ 20 ամսոյն · բայց ան-ակնկալ եղև ու բախտաւորութիւն ամենեցուն երբ 'ի 17 ին յառաւօտեան պահու յան-

կարծ ելեալ գնայ յայնկոյս տարածեցաւ համբաւ · թէ Նորին Վեհափառութիւնն ժամանեալ է յԱնգոնայ՝ գեղերայն ի 16 ամսոյս ·

Ի միում վայրկենի կորուսք փախչան, ընակարանք թագաւոր եղեն ի հադրբ ակար ծերոց և գետահասակ ազացոց, և որ կարողն էր՝ ամառաբերք եղանել ի քաղաքէ · բայց բաղումք ի պատուասաբ բնակչացն եկին ընդ յառաջ ամաս յին իւրեանց հոգևորք՝ կառօք և երիվարօք · Իսկ այսպէս վաղվաղակի ընդարձակութիւն քաղաքին ական ի յառաջնորդաղման Լիկենկեացս մինչև ի սեղին Վ․ եռայ, և անտի մինչև ի դաշտն Գոխմնա · նա և մինչև ցՄ՝ ծխիթա խաւուն խմբեցաւ ամբոխ բազմութեամբ արանց և կանանց · իսկ ի փողոցս ընդ որս անցանելոց էր արքայն կանթեղեկան · լուսաւորեալք, պաշտամունք և ատանիք լի էին զանազան ժողովրդեամբ · յերեսս իւրաքանչիւրոց փայլէր յուռախալ ուրախութիւն, և անհամբեր կարօտութիւն տեսութեան Վեհապետի ·

Ի Պուշէմ՝ ի 17 Ապրիլ · յաջողաւով՝ յանդիմանեալ եղև Նորին Վեհափառութեան՝ միջնակաւոր Պրեսպիտերորացն Հայոց Վ․ բաստանի և Իմէրէթու Կարապետի · առնելով ընդ իւր եկեալ եպիսկոպոսս, վարդապետս, աւագերիցունս և քահանայս · և ձայնիւ ընտանիկ * վասն բարեկամաց դամակոց միմանկի իւրոյ · և այսպէս ուղեկից եղև մինչև ի Վ․ եռայ՝ ուր յառաջին պատբաստանել զամենեցին վասն Հայաստանի դաւաղանն, խաչն և կառքն Հայաստանեայցն. և առա բաւ վաղեմնի ծխոյ ապասեալ Մովսէս շառաւիղք ողջամտեալ դուռագանօք և ախտաբառեաք զարդա-

---

* Տե՛ս Ժամ․ Հեղ․ ատ Բեռլին․ Վ․ Ա․

րեալ երիվարօք · կերպով յոյժ իւրեանց զուգեկեալ չափղակս ·

Ի դրան սրբազան Հայրապետարանին յայս ամբ, յանդիմանեալ եղեն Նորին Վեհափառութեան Կառավարիչն քաղաքական զօրաց յայնկոյս Կովկասու Գեներալ Լէյտենանտ Լաւինսկին, հըրամանատարն զօրաց հիւսիսային Դաղստանու · Գեներալ Լէյտենանտ Ֆէհրուզէնեցն և կառավարիչն (Գուբերնատոր) կանցլէրական փոխանորդն Կովկասու Գէ յատկի սէ.ընկ Ստասակի Սոմլէոնեկ Սափոնեանն, և այլ բաղմութիւն պատուաւոր անձանց · Սեր աղնուականք Հայրապետն հեզոյն առա ղուաւ գեղուրախութեան ի մեծայ ժողովրդեան, որք եկեալ էին համբուրել զաջ՝ նորա, նաև յետ Հայրապետական կաւորս և անկեալ ի ծնօտս, դէպ ի քաղաքն · և առաջին նորա դնոյնն եկեղեծայրագոյն վարդապետօք, յորոց մինն կրէր զաւազանն, իսկ միւս՝ զխաչն. իսկ տեսաւորաք ամենեքին զկնի զարդարեալ երիվարօ · յոյժ և յաճախ կառաց զնոյին լինելոց շարժէր · Ի անկեալ զնա անտեսեալ Վ․ եռայ՝ Փիլիպէլ ազնուական․ Նորին Կոմսականն Մէծութեան Գոլկեմիկի Պ․ րաշ Իռնեկնչորեքին, և այլ ևս փոխանորդն ի շարժաւորեցին Հայրապետին դ յաջող գալուստ նորա ի գլխոց փոխանորդին Կովկասու · Ի 4 ժամու յետ կէսաւուր՝ սրբազան Հայրապետն մտանեգալ ի գլուխ քաղաքին (դաստակի ,) ուր յանդիմանեալ եղև նմա կառավարիչն նահանգին գեներալ Մայեր Ֆէլդերոմ և Զօրէ զանգակաց յամենայն եկեղեցեաց Հայոց շարժաւորեցին զպալատ նորա ·

Յարուարձանի (պլոնչոտ Մէյտանի) Ալէքսանդրականի, Նորին Վեհափառութիւնն էլ ի կառաց ; ուր ընկալան

զնա հոգեւորականք գրեցեալք 'ի բդ-
գեսս Եփրեմեանս, Խաչիւ և Աւե-
տարանաւ, և անտի ընդ սմին հովանա-
ւորութեամբ զնոցա իւր գեղ 'ի Ե-
կեղեցին աստուածաշինաբանեալ, և աստ բաց
'ի անփոփոխ պաշտամանց զառաջնեկու-
թիւն հանդերձ յաւելուս. և այն զի մի
ծայրագոյն Ս. տեղւոյն ասէր յա-
ռաջին 'նորա զպարգեւեալն յօգնու-
թեան. Այսպէս զհանդարտականն ինքնան
թանկագին (մաճմուր) պահարանի.

Նմանապէս է գծագրել զինքեանն հրա-
ձանակա ժողովրդեան. որք երկրպագին
զնորա հովուական իւրեանց. և զանհամեմատ
փափագ 'նոցա սեռականաց զնա 'ի մեծաց
և արժանաւորաց օրհնութեան 'նորա.
Խուռնամբոխ ընդ երանելի զանձն հա-
մարեն, եթէ յաջողեսցի նմա մերձե-
նալ և 'ի գրկանս համբուրել 'նորա.
Ըստ ձեռնադրութեան սկսեալ 'ի դրանց
դաւթի մինչեւ 'ի հիւսիսայինն դուռն
Եկեղեցւոյ և 'ի մէջ տաճարի մինչեւ 'ի
սեղանն տարածեալ էին կապերտք և
ոսկեզարդ գորգակք (փիանդազ) յորոց
վերայ անցանէր Հայրապետն նոյնս
յԵկեղեցին, և դասք երգեցողաց եր-
գէին մեղեդիս զՀովուեալ երգս բա-
րեպաշտի. երկրպագեալ Եկեղեցւոյ.
եւ 'ի Հայրապետական գահն պատ-
րաստեալ 'ի մէջին սեղանոյ տաճարին.

'Ի սմին ժամու Սրբազան արքե-
պիսկոպոսն առաջ զենեցեալ զխոսմունք-
հրեալ ձեռամբ, որով փառաբանելով
զԹագաւորն Թագաւորաց, զհամու-
ցանողն զմեզ յայս օր ուրախութեան.
արտաքնոյ զորութեան 'նորա փառս եր-
կրպագութեան նմանց և աստուածութեան
Թագաւոր Այնմիկ' պարգեւողի Եկե-
ղեցւոյ զարդարանաց պսակս Սրբոյ Կա-
թողիկոսին Ս. Էջմիածնի կարգեաց զե-
րեսս իւր առ ժողովուրդն և եռանդա-
գին բանիւ յայտնելով զուրախութիւն

արտի իւրոյ վասն արժանանալոյ սե-
պութեան հօտիս զատեալ իւրոց. ա-
ւագանեաց զբանս իւր այսպէս. "Բա-
րեւ մեզ սոսկն յորէ յայտնեցէ զայն
ինչ խօսելով ընդ ձեզ. սիրելի ծառայակ-
կեցք իմ և աղօթեցէք 'ի ձեռն Աս-
տուծոյ ամենազօրութեան ձեզ. Թէ նախ
և յառաջ. բայց այժմ՝ ցնծութեամբ
հոգւոյ կարեմ ասել, եղև և յառաջացաւ Թա-
գաւորն ոչ ինքնին հովուին է փառաբա-
նութեան ձերոյ. ապրեսցուք ձեզ
այժմ ոչ զմխիթարական մեծութ. այլ
զխոնարհութիւն իւր. զհայր. զհովարար-
ձու և զպարտականն. բարեգործն նոյնօրինակ
այժմ զայս ամենայն ունիք. ամե-
նայն ձեզ հրամանատարս զՍրբոց Ս. Օ-
րենսդրի բայց երջանկութիւն ձեր յայտ-
նեաց. մեզ կատարեալ. երբ ողջոյն մեր
ամենեցուն հասցեն յերկինս առաջի
աթոռոյ Աստուծոյ, և երկրպագեսցի Թէ
Թագաւորին վասն մեր՝ կենաց նորա".

Յետ երանելոյն յԵկեղեցւոյ հո-
գեւորականք առաջն զնա առաջին հանդի-
սիւ 'ի վերայ փողոցացն մինչեւ ցո-
Թեանն նորա՝ պատրաստեալ 'ի զաւի-
Թիս Եկեղեցւոյ, ուր մտին և պատուե-
լով ընծայիչք. որք կոչեցեալ էին ըն-
տանեաց նորա արտաքոյ քաղաքի.

'Ի միւսում աւուր Նորին Ս. Եհո-
վանաւ Թիւնն բարեհաճեցաւ ընդու-
նել առ ինքն զժողովուրդն. և յայնժմ
նուագի 'ի գիւղ բարձրացոյց առաջ
զբան շնորհաւորութեան որդւոց իւր նո-
րա Տէր Հմայեկեանց. Որ անձամբ
անձին վկայ էր այժմ հանդերձ 'նա մի-
այն կարէ խմանալ զինքնանի հրճուանս
և զանդրադարձ ուրախութիւն ժողո-
վրդեան. որովք օրհնեն զերկիր ամենին
զհայրն. և զայն ուր որով հայրն ընդու-
նէր 'ի զերկրս իւր զօրենս. Այս անէր
զերանելին և հովիւն՝ ոչ պատմողական-
նեն. այլ խմանալի սրտիւ. Այնչափ Մի-

խայէլ Միհրնակին և Փայծառափայլ Հելիովն զուգակից նորա ի միաւորութեան քահանայութեան Հայրապետական եկեղեցւոյ ի սրբութիւն ։

Բարեբաստ եմք մեք այժմ, անուանելով 'ի միջի մեր զՀայրն մեր հոգեւոր, և արժանի լինելով եւ այս սիրելի օրհնել ի նմանէ ։ բայց ասասցուք բանիւ. Նորին իսկ Ս. Լուսաւորութեան թէ երջանկութիւն մեր յայժմ լինի կատարեալ, երբ աղօթք մեր հասցեն առաջի աթոռոյ Աստուծոյ եւ երկայնացի թէ, եւ կենդանի ձեռն մեր կենաց Նորին Սրբութեան ։ Ընդհանուր ի բարեպաշտական ժողովրդեան միաբանութեամբ և համաստատութեան յօգնութեան Աղօթիւք և եղիցի օծեալ Աստուծոյ յօգուտ ամուր Եկեղեցւոյ և զաւակաց Նորա ։

Մ. Լ.

Բան ասացեալ 'ի մեծափառ կղերապետ ուխտաքի-նոսնի Հայոց Կ. Պոլսոյ և ... Աստուածածնի հայր Երևելեան Տեղւոյն 'ի ... Պատրիարքութեան Աստուածածնի Կոստանդնուպոլսոյ Հայոց ... է ։

'Ի 17 Դեկտեմբերի 1856 ամի ։

Օրհնեալ է Աստուած, զորմեալ առնէ օրհնեալ է Աստուած ։ Մի՛ ինչ զարմանայք ամենեքեան ընդ լսել նորաօրինակ յառաջաբանս, քանզի ի նոյն զատախարակէսն եմ, և զնոյն գրաւական Թագաւոր յամենայնի ։ յամենայն գիտութեամբ յուրախականս և 'ի սրբասնեալս օրհնել զԱստուած ։ Օրհնեալ է Աստուած, որ արժանի արար զմեզ հասանել յաւուր յայս և 'ի պատուական երեկս յորս որ, որում անհամբերութեամբ սպասէաք անձկալով ։ Օրհնեալ է Աստուած, որ միաւորեաց զհովիւս մարմնոյն՝ զհայրն, աշակերտաց՝ ըմբռնողացն, և քահանայից՝ զքահանայապետն ։ Այս այն օր է սիրե-

լեք՝ որում հովուական հօտդ սիրոյ 'ի բերանի սնանկացեալ անքթիթ յառեալ ունէր զաչս մտաց և մարմնոյ յերջանիկ Ձեռնադրիչն՝ ընդ որս կոչեցեալ էին առ Հօրս Հայրապետաց ։ Այս այն օր է, յորում մայրս մեր սուրբ Եկեղեցի անսխալ զսիրտառապս փեսայն բարձեալ, յիշում կենդանի երգե. զհայրն խանդակաթ երգէ. "Փառաց թագաւոր անպարտ 'ի մանկութենէ, սիրելին 'ի սենեակս մեր՝ երգեցուք զնա" (Եզեկ)

Օր բարեպաստ, անխափան ժառանգականութեան Հայաստանի, անձկացեալ նորատի փափագանաց ամենեցուն ։ Այլ թերես սիրելիք կամիք փառս Հայրապետաց Հօր բարեաց զօրութեամբը պարտի ։ զայն և ես կամիմ, սակայն անպատճառ իմն անյարմար ստանձնեմ առաջի ։ քանզի զնոյն յառաջինն դարձոյ Աստ կարեմ ասել ։ և կամեցայ թագաւորեցուցանել ուղղութեան արդեօք ։ եթէ զուղղութիւնն և զոր այլ եւս անթիւ կատարելութիւնքն են 'ի Սմա, զորձք՝ որ ոչ իմացն միայն այլ և ամենայն մարդ կենդանի լսող է զի բարձանց ։ այլս ու ընդ միաւորեալ առասցուք օրհնեալ է Աստուած՝ որ արժանի արար զմեզ տեսանել զերջանկապէսս Հօր Մեծագործի և Ճշմարիտ Քահանայապետի ։

Իւ Դաւիթ՝ Աստուածընկալն Թագաւորեալ, 'ի սերկեւան ուրուք մի ինչ պահանջէ՝ լինել զերդոյ քաջաբան, քանզի և մեծամեծն Ճշմարտագուսանցն լեզուք անգամ յանկարծ ու բախութեամբ և 'ի նոյն օրինակ պատկանելի անտարանաց կատակերգիւ, Ընկալցուք Տէր զձեռնադրութեան սրբոց մերոց՝ փոխանակ բանագործոյն զերբանագումն թեան ։ Այլ ընդ հոգւոյ բազում իմաստից Ձերոյ զքո, զոր իմ Եկեղեցւոյ և զհանդերձ հօտս խնամ

հաւատացեալ տեսչութեան . և յետ զմեզ խաղաղ շնորհաց սուրբ օրհնութեան Հօրդ . Իսկ զմեզ որբացեալն դասս հոգևորականաց՝ անձկեալ ի ծանր կրս մնասցէք առ Ամենաբարձրեալն Աստուած զմխիթարութեան գոհաբանական մաղթանօք վասն անդին կենաց Նորին Արքեպիսկոպոսին Մեծութեան Խաչատուրին ամենայն Ռուսաց Ներսիսի Պաւլովիչի . որ շնորհօք Եկեղեցւոյ մեծամեծ պարգևատուր Աշխարհի , և փառահաւոր զարդ Հայոց . պաղատեսցուք զՏէր , զի հաստատեսցէ մեր մնայուն սուրբ Եկեղեցւոյ անսասանութիւն և անշարժ հաստատութիւն , և զհովիւս զայս , ընդ Աստուածային զհովուէս , զհովիւս շնորհեսցէ ընդ երկայն աւուրս . Ամէն

ՆԵՐԳ ԴԻՄԱՒՆԱԿԱՆ

[illegible]

Ո՜վ այն որ զկեն Սէր երկրպագութեան
յերկնայ ի հոգւոյ ,
Որո՞ Արծուի թևս խաղաղ անձկեր
թագաւորաց սիրով ,
Իսկ մարդիկ արծուեաց զիւն իւր
անիծեն զհետ Աստուծոյ ,
Ո մեռեալ զոն փառքն՝ ցուցիք նէր
Մահուան Ճգնաժամն յաւիտեան ,
Երկնայինն զինու՝ պարծիք զերաշխաւոր
յերկիր իշխանութիւն ,
Ընդունակ հոգւոյ այն՝ անձնահի Սարէ
յոր Աստուածութիւն ,
Մեռոնեաց զնոր քաջք ի յոզն աշխարհ
ծննդն լոյս և փառք ,
Իսկայասնութիւն զուարթ մանկանն երա-
մակք , և հանդերձ զարդոք ,
Ընդ ձեր երանեան, ընդ ձեր խնամեան, յաւէժ
աստուածական ,
Ի Աստուածաշունչ փառացն երկնի
խաղաղի և բանակ ,
Ու խնդան ամենայն՝ ձայն զարկն յաղուհ
Տիրամեծան իմաստն ,

Իսպառ քաղցր... խօսեցան ի նոր
զերազանց Աստուն ,
Ընդ երկնի ծաղկեան և զարմն ի յար-
մաւ , Արարչին բարոր ,
Ամենայն ծերեալ Թագաւորաց
նախնին , երջանիկ թագաւոր ,
Ո՜ դու քեզ Տիրոջ , զի անուր ի քեզ
ըղձերի ցնծու թեամբ ,
Որ հրամանաւ պատկեր զարդու ի հայր
և ի ծոց ,
"Արդ , զի այս իսկ առաւօտն խի *
ծնունդ՝ Ամեն Արշակունեաց ,
Տարածեալ իշխանութիւն ի յոյժ խոր փառաց
զերկիր անուն թեան ,
Ընդ մեզ այն ներման պաշտեմ զօրս՝ որ
դարձաւ փառօք ,
Դասս առնել ընդ հերս ընդ յարգոյ
մեծին՝ արժան պարգևօք ,
Սերովբէք է այն մեծ , Սերովբէ ապա-
ւէն , քաղցրայն պատկեր ,
Անձն սուրբ հոգւոյն , փրկչին Արա-
քելոյ , Աստուած Կայսեր ,
Հայկ քաղցրանց յաւիտեանն ի ցոյց
լուսաւորեան Հայրն ,
Փոյթ զանձն նոր երկրի փառաւոր կենաց
զօրանայ , Ցիսուսին՝
Զինեալ ծննդեան յօրինեալ նախահարն
Մխիթարին Յակոբին ,
Սոր զարդու նուէր , հին փառաց
զուարթն Հայկին Արամին ,
Իշխանեան քերթողք՝ զՄարգն մաքրա-
նոյն Արդարէր Ներսէս ,
Նախնեաց յարգոյից յանձնեալ աղա-
ցոյց , նորհամայն ի կրկէս " ,
Սուրբն զու Տիրոջ , մնայն և թևակիր
յաղթ կարկառեալ ,

---

* [illegible]

† [illegible]

Վ . Ա .

Յնծա՛, զի Գերապանծ խորան Հայկազնէ
զեղապանծ խնկարկէ ·
Զ... խաղաղական, մի յամէ և եւ
ամէնէ աւետիք ·
Սուրբ Հարքին բուսոյ, թէ դայ քո
Փառաց, Հնծէ նա, Հերիք ·

Զմիւռնիա ի 1 Մարտի 1846·

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ

Լուրեալ մեք Տէպօյ լրագրէն Ց Նոյեմբ. թուականի Հնդկաց չասա բարերարաց ծանօթութիւնս, թէ Մեծն Է ընձայեալ Շնորհեալ Թարգմանեալ զՄովսէս Խորենացւոյ Պատմութիւն Հայոց ի Գաղղիական լեզու՝ ուղերձեալ է Նորին Աստուածային Մեծութեան Օգոստափառ Նիկողայոսի Համօրէն Կայսեր Ռուսաց և Թագաւորին Հայոց, որոյ ի բարձրագոյն բարեհաճեցեալ է Կայսրն մեծ մեծագին ադամանդակ մատանի տալ ի թարգմանչին Սերգեան Փոփին Համալսարանին կենդանի ծաղկոցաց յայտնեալ է զմեծ բարեհաճութիւն իւր ընդայն, երբ ընդ յայտ պէտանի մատեան բանաւորէ ընդհանուր պատմութեան աշխարհին և Եկեղեցւոյ, և Թագաւորն Վիւրթեմբուրգայ ընկալեալ է զնոյն օրինակ այնք՝ մեծաւ շնորհակալութեամբ։

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ ՄԵԾԻՆ ՊՕՂՈՍԻ

Ուրախութեամբ հրատարակեմք, զի փետր. Ց թուով Երջանկայն Ըստրատեան տանեալ ի լոյս Փարիզու՝ զգէ, թէ Կոստանդնուպոլսեցի Պարոն Միքայէլ Մէկրտնեան Հայազգի Նարստր Ըսկեւսասաւորն ի վերայ փայտի կտորակաց՝ Կոստանդնուպոլսոյ և Բռնկապանեան Նկարչի մանրանկար անտարանն սքանչելի արուեստիւ Նկարեալ տարել է ի Փարիզ · ուր ընդ ան-

համար այլ Տեառնոյց Բերանակարդ-այ Թագաւորին եւ տեսեալ և զարմացեալ է միայն · բայց Նորին Մեծութիւնն Գաղղիոյ Համեցեալ արքունի Գեղեցկապատուոյ խաչով այնքան է զմայլեալ մինչ ակնարկաւ բերէ զարդն և խաչածայ բաղձանաւոր Հայեն, որ Երջանիկ Դաստապարակութինի ի վաղուց անտի Հրաշակերտ ի մէջ սոցա Ըզգայ կենդանի ապացուցիւ յայտնեալ է աշխարհի · Իրայց ասեմ զի Թագաւորին Ըստրատեան ի Գաղղիա գնալ՝ ուր ծախք Ճձ էին (որպէս Ա. Ջ․ան Մէլքոնեան ի Պարիս ·) ուր ոչ ևս հաւատալի Հինգ գրամ փոխ տալ խոստանալ է կարդացեալ պարգևաւոր յեւնել Հայոյ, Թէպէտև բու գիտէք, որ իւր Հայրենի Հայքն ամենայն և կարող էին յետս մնալ այս Երգատնական չարչն · մի սակայն արտաքինն՝ խորհուրդ սոսկ Հայոց կենդանի առանձին ուսուցման ցոյց ան, յորում իւր Ըրին անաշխատ բաղձանօքն՝ Թերեւս առ ինչ տայցէ Արեւելեան Հնանալեաց զինքն, և խոնարհ Թէ ի Թագաւոր ազգ է սորին ... բաղց գեղեցիկ հրապարակ խօսս առնել · — ԵՐԻ՛ ԽԱՉԻԿ ԱՌԱՔԵԼ —

ԿՕԼԿՈԹԱ

Թագաւորին Է սիրոյ սրտայ և Հաւ, շնորհակալութեամբ առն Հասարակոյն Անգղիոյ՝ առ քաջին, որ մեծարեան ի Սուրբայոն, — Լրոյ խաղաղութեան խաղաղութ յաղթելոյ Ենկլիզ—բարեպաշտութեամբ մեծանձն գործադրութեան Անգղիա, և արար սրտալ պաշտպան յարձակմանց Փոլանդայաց կամ Լեհաց, —

Քանի աւուրբք յառաջ այսպիսեն

՚ի 18 Մայիսի Ընկերն վաճառուէր հարիւրին հինգ պակաս զնով քան զվերջին հրապարակական վաճառումն նիհ։ յուսադրեալ թիւն թագաւորէ յառառուրս, և կան պատճառանք ես, որք չառն յայս բարեյաջողութեան վիճակի նորա՝ առ այժմ։

— Յաւելուլ զաւժինք զօրանիշութիւն Մ. Ծ. ի առն Տելոյ և Ընկերութեան, որք անկան ՚ի նեղքէ յառ.եա քան զհինգ լոք աւելի պարտուց, և կնքեցան զրաւնք մեթերանոցաց նոցա առաջի ատենի նոցա ՚ի 18 Մ՚՚Ն ամսոյ։

— Ընկերութիւն թղթատարութեան ՚ի մեջերկրականս Հնդկաստանի յանձնաջն կողմանց յարուցանէ զօրատուիչ անխիտ բազմութ մարդկան։

— Բրիտաննեայ հասարակութիւն աշխարհիս խորհի ակրբաղիր առնել առ ատեան Ընկերեան Հնդկաց կառավարութեան վասն վերացուցանելոյ խոպառ զդարշելիս՝ Զարք Պուջա անուանեալ չարակախ պաշտամնն Հնդկաց։ Յորում ոչ զարմանալք, եթէ և երևելի երևելի Հնդիկք են համաձայն զանխելին՝ առ ՚ի մաքրել զանուն ազգին յայսօրինակ զիւանհար անօրէնքրութեանց։

Բայց ո՞ր քան ցանկալի լինէր մեզ, եթէ երկիրդ բայլոփոխ քաղաքականնութեան և լուսոյ հասանէր և առաթուր հարկանէր նոա զմեղադրելի ցոփութիւն որ ՚ի պաշտօն Բրիտեայ անուանեալ ՀՆԴԿ, առ ոչ միայն Բրիտաննեայք, այլև նոքին իսկ պաշտպանողքդ ՚ի Հնդկաց անաչքին ընդ գրութեա առանց երկնելոյ։ Սա արոյլ ՚ի անձին Ընտանեաց՝ լեզեան են ազգասէ թիւն և լլրութիւն ազդաւել զարմնչ ում և կամեցինի, և վասն կարմիր ջրով նենթութեան և ապակենոտ։ թեան ցանել ՚ի վերայ անձնեցաւն։ Համեմատեալ ՀՆԴԿ ընդ ԶԱՐՔ ՊՈՒՋԱՅԻ՝ հաղարապատեի չարագոյն հանգիստոյ. զի նա իւրոյ մարմնոյ միայն վնաս առնելով՝ ղզոյ նոցկառնս չարէ, իսկ սա հոգւոյ և մարմնոյ զգալի նդանակաւ վնասելով՝ զարգարայլեն բարկութիւն ՚ի պատուհաս յարդարէ։ Բանք երևելի Հնդիկք՝ անպատուեալք ՚ի աճնի այսմիկ՝ ոչ բազումելին յառնեն, մի կամ երկու ամուսք յառաջ։ Յուսամք ակերաուղիրին՝ որ ՚ի մասին այսորիկ՝ ակնելն աւյէ Անգղիոյ մերոյ ՚ի համօրէն Հնդկաստան։

— Լսի յացագս Կոթ Կանդրայ, թէ կարելի է առանց մարդոյ անձնատուր լինել, բայ որում Գիւնանաթ գլուխ ահբութեան Լաշօրայ, որ բաժանդակ է լեզու չոգանոփար և հրապուրիչ՝ զնացեալ և անձամբ թաղել զերկրթադաշն ՚ի գոր բա։ Լեալ հետագայն որ ինչ և կամի։

— Ընկալեալ ՚ի Բուլմայ զհաղորդութիւնք ՚ի վերայ հիմնուոց ՄՀՆՆի որ ՚ի կղզւոջ* Լշեփենսիոյ, և որով հրատարակեմք ՚ի վերծանութիւն հնաւորաց։ Բայց աւելի ախորժելի լինէր մեզ՝ եթէ ակնատ խորհրդածուն չորհէր մեզ զայլի Մացրոյ նորա* նչխարաց հին պատմութեան կամ առ անգլից աշխարհին։

— ԸՆՈՍ ԲԱՆԱՐ. մին բազմաբուեստ և անապրուստ անձն էր այնքան ծանօթ Հայաստանի և Պուղայոյ մենչև հարաւոնք և պատաւոնք յատեն

---

* [illegible]

պոյր անուն , ասէ ին Ակոբն . կամ Յա-
կոբն . Սա թուի գնացեալ 'ի Բալտի-
մոր՝ արտաքոյ վարժարանն երից .
և Անգլիարէն դպրոցին այլոց . Մեզ
արտաքնոց մինչ օրս մեր սիրելի Գեր-
մանիական Ճեմարանաց համեմատ ոչ ինչ
գրեցաք . վասնորոյ այժմ մեն քանի
հատ ԱԿՈՒ ԲԱԿՈՒ ընդօրինակ հրատա-
րակեմք 'ի ներքոյ Արուեստականաց՝
առ 'ի զուարճութիւն նոցա .

ՕԸԴՐԱՍ

Գրուած է և եթ հանդիսացաւ 'ի մէջ Անգլիարէն ամսագրի որպիսիս 'ի Մադրաս Յամի Տեառն 1846 . որ է շարադրութիւն նախնակաց հատ ընդ հատ հրատարակելոց Աթենեան կաչեցեալ յօրագրին Մադրասոյ . և աստ հաւաքեալ յանդգնութիւն աստնական ինչից 'ի հեղինակէն՝ Անգլիա անուն՝ ազգաւ Հայ .

1 Անուն և հերքէ գովեստանս Եւրոպացւոց երկրա այսա Եկեղեցւոյն Մխիթարեան՝ որ ասէ թէ Հայք ակնածութեան հին, բայց և աղանդաւոր մոլորեալք են ընդ Հռոմէականս .

2 Յուշանէ և հաստատէ զնախնեաց զառաջնութիւն լեզուին Հայոց .

3 Գրեցեալ յաղագս լեզուին Հայոց , և Մովսէսի Խորենացւոյ մերոյ՝ որով փառաւոր անուն եղեալ գովեսի Ազգին .

4 Յաղագս արժանեաց Մովսէսի Խորենացւոյ և ժամանակաց պատմաանին Մարթինայ Գրադէնացւոյ 'ի դպրութեան սպառապահի ծերունեայն .

5 Յաղագս մեծն Միհրանայ Մ . Ս. ազատեանն 'ի Բաղդադ . և հրաժարեալ Անգլիական երկրան կառավարել դպրոց Թադեան 'ի վերայ նորա . — առաւ կարծեօք՝ թէ Հայոց Եղանակաւորութեանք անկեղ հասարար ոչ էին յառաքելոց անտի՝ որպէս Եղանակաւորութիւնք Հռովմայ և Անգղիոյ . Մեղմեալ ապացուցէ՛ առ այս անհնարին լինել արդարև .

6 Յաղագս առաքելահաստատ Եկեղեցւոյ Հայաստանեայց . որ սխալեալ 'ի Քրիստոսէ և այլոց՝ յաջորդաբար հաս առ մեզ . ընդդէմ ընդիր անգլիկանութեանն .

7 Յաղագս ազնուական նկարութեանց վերոյ հիշեալ Եկեղեցւոյ Հայաստանեայց 'ի Մահմետական բռնութեանց և 'ի Փոխադրական հալածանաց .

8 Թէ անմեղին հաղորդակցի ոչ եղաք Անգղիացւոց ցրուելոց 'ի ժամանակն դառնաց Ռուսաց և Պարսկաստանի ամբարտաւանից մատակարարեցան 'ի Քրիստոնեայ Բոհեմեան Եկեղեցւոյ Հայաստանեայց .

9 Յուշէ կարծեաց Համբաւորին, որ ասէ թէ Քրիստոնէութիւն ոչ եմուտ 'ի Հայս՝ նախքան զանկեցին չորրորդ դարուն . Աւելորդութեամբ ապացուցանեալ հաստատէ Հայոց Եկեղեցւոյ .

10 Յուշէ երկրորդ կարծեաց Համբաւորին՝ թէ Եկեղեցին Հայոց ընկալաւ զժողովն Նիկիոյ յամի Տեառն 325 . և զԵփեսոսին՝ յամի Տեառն 432 . բայց և զԿոստանդնուպօլսին՝ յամի Տեառն 381 ոչ . որ հերձուածոյն Մակեդոնի դատապարտեցաւ . Սա մեղադրէ խիզախ Անգլիա ցրել և ջնջել կարծիս Համբաւորին՝ թէ ընդ Յունաց և Հայոց հաւատոյ պայքարութիւնն Հայոց սկզբն 'ի հօրէ միայն . — Բոլոր թերթս յաւելնել կամի ասէ . արժանաւորապէս գրեցի՝ թէ Հայոց Եկեղեցին պահեալ զայն փառաւորութիւն հաւատոյ ընդ Եկեղեցւոյն Յունաց . հետևապէս գալ պարտ մեզ և արդարացանել Եկեղեցի .

Ընծայի ոք ծանօթ եկեղեցական պատմութեան գիտէ զի Սրբազան Փօտիւս Նիկիոյ և Կոստանդնուպօլսի ձեռն ոչ մեկնի 'ի Լատինացւոց թեան բղխման Հոգւոյն սրբոյ և յՈրդւոյ։ Այսպէս Filioque և' յորդւոյ հարկանեցաւ յԵկեղեցեաց Սպանիոյ 'ի հինգ և 'ի վեցերորդ դարուն, սոյն դէտ զնոյնս և Գաղղիական Եկեղեցեաց' յարեցին զե' յորդւոյն 'ի Հաւատամքն. — Յայնժամ, որ ոչ կարելին տանել այնքան յայտնի և մեծ յաւելուածոյ սպրդելոյ 'ի հաւատոյ Ընդհանրական' բողոք բարձին ընդդէմ ձեռնհասութեան Լատինացւոց. զոր և անտանելի զրկանաց և սրբազանագիրն. Այս նիւթ պառակտին յարեցաւ 'ի ժողովն Գենտիլիոյ' առ երի Պարիզ քաղաքի, յամին 767. Յետ երկու դարուն վերստին յուզեցաւ և Նարբոն Ծարոկոս իւր մեծաւ և տասնին տասեօթ, և մտանգաւ 'ի մեծ հոգեւոր հակառակութեանց 'ի մէջ Արեւելեան և Արեւմտեան Եկեղեցեաց. Եղբայրասիրութեան Սուրբ Լեւոնի' ոչ միայն նախադասա հանդիսացան յայս խնդիր, այլ և յամին 809, զՅովհաննէս կրօնաւոր որ ամե զեռայան տասեքեցին առ մեծն Կարոլոս, Կարոլոս առաջեցաւ 'ի ժողովն Հռոմայ յանգլխան փոփխին Լեւոն Գ., առ որ գնացին առաքեալս եր Կայսերս Լեւոն ընդհանուր զեկուցանութիւն բղխման Հոգւոյն սրբոյ 'ի Հօրէ և յՈրդւոյ. բայց դատապարտանաց զյաւելուածն և Թորգոմ 'ի Հաւատամքն. զոր հրամայեաց յապաւել 'ի բաց. Յաջորդք նորա ևս 'ի նորա կարծիս եղեն, բայց մերջութեան մինչդամ մեռ զանել անհնարին եղե յաջողութիւն վերանձել. Յովհան Միքայէլ Պոլիգաւ Կայսրն Յունաց 1278, կարգաւէ քաղաքական օգնութեան Հռոմայ' խոստացաւ ընդհանրապետութիւն փոփին, և բռնադատեաց զպատրիմն 'ի Յունաց ընդառնել զնա. փոփ Գրիգոր Ժ. Հրամայեաց Յունաց' ընդդէմ ժողովոյն Լիոնայ' յաւելուլ զե յորդւոյն 'ի Հանգանակն. որ այնքան խռովեաց զմիտս Յունաց ընդդէմ Հռոմէացւոց' մինչ խնուլ զամենայն ձանապարհ հաշտութեան նոցա ընդ միմեանս Լ.է Կոսիկն.

'Ի վերոյ գրելոյս տարի երկէ, զի ընդհանրական Եկեղեցին յամենայն տաթի հինգերորդ դարուց ոչ խոստովանէր զԼատինացւոց բղխման Հոգւոյն Սրբոյ և' յորդւոյ. և թէ յաւելուածն ինքնահաճն' բազմօք դժին եղե, ուրեմն Եկեղեցին Հռոմայ տգետ է յաւելուածոյ, և կատարելապէս արդար 'ի կառուլ դաւանութիւն իւր առ Արևմտեան Եկեղեցիս վասն այնքան աշխատ յաւելուածոյ սպրդելոյ 'ի Հանգանակն Նիկիոյ. Հաւատակ զայս' աթոռոյն Հռոմայ' է որ շարունակեալ Լատինացւոյ, և է' որ երկնչելով 'ի մարմնաւոր ուժոյ նոցա' Եկեղեցեաց այնորիկ ընկալան և զաւելորդութիւնս նոցա. Բայց այսու ոչ կարեն հաւատալ անհնարին թէ և Եկեղեցին Հայոց պարտ էր հետևել Լատինացւոյն' և վարել զայն յԱստուածային արդարութեան իւր.

Յանհար զօրութեան է արժանի Եկեղեցի Հայաստանեայց, որ ոչ ընկալաւ զծ և իւրէ յայտնի փոփոխմանց յԱրևմտականաց, այլ և տաւել հաւանեալ կարգ ազգութեան և բռնադատութեան Նախադասաց Նիկիոյ. Սահակեան. 318 'ի Նիկիա' Հայրերն առանձնացեալ 'ի սրբոյ մեծին Բարսեղէ, ապա և Հաւատ նոցա ասաց Հանգանա-

կութեան պարտի զայս Ճշմարիտ՝ — զայս եղեալ՝ զհետ զայս տպա՝ թէ պատատաս ճ և իցէ ոճոյ ի զաւառակութիւնս հաւատոյ նորա տաւանել զայթակղութիւն առնել, քան զմերժումն մեծաց ժողովոյն «Քաղկեդոնի՝ յորում ոչ ոք զտաւ Աղեքսանդրացւոյ մի թէ,»

Հարևանցի որպէս և է Աղեքսա, տակաւին զչասն ՚ի փոքուն պարունակեալ առնէ զնա թղթեան արժանի թարգմանութեան և վերծանութեան Ազգի մերոյ. Արդ մ՝ սիրողաբար յոր դոր լինիմք և յայլ կարևոր խնդիրս ի պաշտպանութիւն Հայրենեաց Հայկազնի նախասակից. և շնորհաց ի շնորհս վերթենալ՝ ի Ճշմարիտ ուղղափառ մեր.

ԲՈՒՄԲԱՅԻ

Խորհրդածութիւնք ի վերայ [illegible]

Այս երկրորդ անգամ է. զի ելի ես յայց այսմ մեծ Հնդի. առաջին անգամն՝ յոր ելի ես առա ամաւ միով յառաջ՝ ի 1844 թուին, զաւեցայ ոչ սակաւ. յոր ստոանել զայս մեհեան անկեալ յաւէտ այսպիսի, և սխալ մեղադրել զհեղինակն կործանման Հայկազն աշխատանաց. յայսմ կոյս՝ տարեալ եղէ ես ի խորհրդածութիւն ի վերայ նմանձայնի խառ աղամնաւ թեան նախնեաց Լուսաւորչայնոց՝ որ յայսկոյս Հնդկաց. ի վերայ կոյր բարեպաշտութեան և կրօնաւորութեան նոցին, որով շարժեալ էին կուտակել զաւերն այն ի վերայ փառաւորութեան զործոյս, այլ այժմ թողում երկարել կամ կրկնել զհոյն խորհրդածութիւն իմ աստ.

Սերեւք Հասմենայեցւոց և Պորտուգալ Գաղղիոյ և Բրիտանիոյ գիտեմք՝ զի ունէին զերբեանց քաղաքս, և զանաառ բնակութեան յառաջատութեան.

գուցէ և սէր ինչ առ առանձնութիւն ի մէջ նախնի Հնդկաց՝ տարեալ իցէ զնոսա ի կատարումն այսպիսի մեծաքանակ աշխատութեանց՝ յանդիւրամատչելի տեղի ինչ, ի սակս այդելոյ ի սիրոյ ակարակոտ Հեթանոսաց իւրեանց, առ ի նախանձապունդ ասանելոյ զպաշտօն առարկայից.

Յաւելի և երրորդ զի մինչև ցայսօր չզտաւ յիշատակարան ինչ ստոյգ առ ի հաստատունել մեզ զանդիկութիւն ինչ զժամանակէ և զպարուն, յայսմ եղեալ էր այս քարանձաւ չինեալ և կռեալ, թէպէտ զիտեն Անգղիացիք. ընդ Հնդկացւոց բարուք իւրեանց բազմօք ջանացին՝ այլ ի զուր՝ որոնել զայսպիսի ինչ հնաւ ծանօթութեան ի քարայրս.

Գիւրաւայթութիւն ժայռին այդ մեզ կարծել թէ մեծապէս նպաստեալ իցէ Հասման և կռփման չինուածոյ իւրոյ. սակայն յանհասատատն և առաւօրէն անկանէ չինութեանն այս պատճառաւ աւերածոյն, ոչ ոք ի մէնջ երկրայեցէ, թէ յետ սուղ ինչ զաւրայ անհետացեալ իցեն և փոշիացեալ բազումք ի մնացուածոցս. զոր արդ տեսանեմք մեք. Ի զննել եմք մեզ ի մեծածախ զործոց Հնդկաց՝ որ մեան մեծաքանակ աշխատութեան, Հնութեան և եզակութեան, որդ էն նշանաւոր է ի պատմութեան. ուրինչ զարմանալի է՝ թէ այսպիսի ունէին մարդ ինչ զանձնէ զրով և կամ ծանօթութիւն. որպէս ունիմք մեք արդ զհաւաստաւոր պնծեոյ արձանէն Հասուածի, կամ թէ այլ նշանաւոր զործոց հնութեան՝ որք չեն այժմ տեսանելիք.

Բայց եթէ հնար իցէ այս անդրոյ յիշատակ պահել առաջիւ[illegible] զանձ բազումն, մեծ յոյս իմ է. զի լուսաւորութիւն որ այժմ Եւրոպականն

Մխիթարայք քարոզու թեամբ. Թեթա-
փեցուցանեն յանձնէ հաւատացելոց
Մխիթարայ փառաւորութիւն, ցուց-
ցէ՛ նոցա յարգել զմիծագործութիւն
արհեստին, և թողուլ զմնացորդու-
թիւն առ Մխիթար Հեծեալն ի Պատ-
բաւդաւ. զատնոյ՝ յերկիր սպասաւորեաց
երեք հարիւր և երեսուն հարիւր
հազար Զատատանաց 1. և ձանաչել
զՆՄ միայն՝ որ ասաց՝ "Եղիցի լոյս
և եղև լոյս ." — Եւ. Օ. Պ.

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ԱԿՈՍ ԲԱԿՈՍ ԱՌԱՋԻՆ

Հրապարակ Բաւլոսի տպանել և վերոյին լինելու-
նոյնութեան .

Լէր զհրապան քո ամենաճանս յաւ-
մոմ մասուցայ, և փոխանակ կապա-
նաց Հասարակաց լեց ի վերայ մա-
ռոցայ կէս ջրով, մոմ կամ ծի-
պով. և արձանեան ի թաշկինակ ի վերայ.
Այսպէս հատն բաւականն է ձմեռացու-
ցանել զնա ընդ վարպետանս ինչ և զու-
ժանութիւն այն թէ կարծես. և այլ-
ոց կենդանացուցանես զնա. Օձնի
երկու կամ ութիցն վայրկեանից. երբ
թաշկինակ յուշ զոյ. քաղումք զար-
մանան ի վերայ քո, որպէս թէ Հրա-
շագործ ոք իցես .

Երկու Բակոս Բ

Արձակ թեերով թեւամբ խաղաւ.

Եր ափսայով, ափսոր, կամ որևէ
մի, չափաւան, այլ ծածուկ առ. ի
ընդդէմ զգեցեցայն. երկու ձեռամբ թեքն
հաւաք առյոք զնր ի վերայ ափսաոյ
զկատուցն կոցմ ամէն ի ափսայսին. և առ-
կիր, Զատն, և ի կոնքն զնեն առլել
ձգեա. որքան և ձայն հանես ոչ
կարես զարթուցանել զնա ի թմրու-
թենէն. զի ափսայանն խաբի որպէս
թէ հնազանդ լինել լցեալ ի քէն .

1. Ի՞մ վասնդէ սեւ Ղօւալ Զատատանաց հեզեանողաց.

ԸՆՏՈՒԱԾ

Բողձիշխան Միքայէլ Զամչեան
յառաջագոյն Եգամախօս լեզուի մերում
ստուգաբանէ զԱստուած՝ Ստ—Ածող.
իբր թէ Եղօղ, որ անուանեալ ա-
ռնելոյն արարածոց կոչեցեալ լցէ և
զԱրարիչ նոցա՝ աստ—ածող, այսինքն
զեկեղն ի գոյանս բերող. Ստուգա-
բանութիւն բնակը, զոր եթէ այլ լե-
զուք կարէին հանել յենելանոց՝ մե-
ծաման անից և լսից մասնական ստուգա-
բնին զնանեն.

Նոր Բառարան Հայկազեան լեզ-
ուին՝ պահելով զԶամչենին՝ յաւե-
լու ստուգաբանել նաև՝ Հաստիչ,
որ որպէս երբէք մեզ՝ տալ յար-
մարագոյն է անեղ և Հարկաւոր եակին՝
քան զատա ածողք անուն.

Մեք եւ հանարձակեցաւ ստուգա-
բանել զայս՝ յերկուց բառից, այ-
սինքն Ասո, և ի Տուած կամ
Տուող բառից. որ այսինքն է Ես
եմ կամ քան տուող. "Փէկոց յե-
րեսս նորա, և եղև մարդն հոգի կեն-
դանի ." Թողումք անապա քննու-
թեան բանաւորաց զհամեմատութիւն
ստուգութեանց. թէ բառ վաւաց
Եղողին բանն, անձնոյն շնչոյ. թէ
բառ խոնաութեան Ասուածաչունչին;
և թէ բառ կազմութեան բառին.

Ըսաւել քագաւորի խնամ ստու-
գաբանութեանս ի Հեստեայ տայեր .

Ո՞ր իցէ՝ ասաց.
Պ. Ձիրոյն սերայրեաց,
Տալեո՛ն անէրկայ՝
Հզօր աստուած.

Այսինքն հզօր աստուածն տուող.

Քեր Ի Ու— Սեղեալ.

Ի ՏՊՈՐԱՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Մ. Պ. Թագէոսեան Վերատեսուչ